

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่าปกากะญอในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก จังหวัดเชียงใหม่ ได้กำหนดการวิจัย ดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการที่ป่าบริเวณบ้านแม่สะป๊อก หมู่ที่ 5 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อการศึกษาดังนี้

1. สภาพพื้นที่ของบ้านแม่สะป๊อก มีสภาพที่เหมาะสมต่อการวิจัย เพราะมีทำเลที่ตั้งใกล้ชิดกับป่าไม้ที่ชาวบ้านจัดการเอาไว้และชนเผ่าปกากะญอนั้นเป็นชนเผ่าที่มีภูมิปัญญาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ดีที่สุดเมื่อเทียบกับชนเผ่าต่างๆ

2. พื้นที่การศึกษาดังกล่าวอยู่ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน เพราะพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงส่วนมากมีที่ตั้งบริเวณป่าต้นน้ำลำธาร

ภาพ 2 สถานที่ดำเนินการวิจัย

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ หัวหน้าครัวเรือนในเขตพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก หมู่ที่ 5 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 142 คน และเพื่อสะดวกในการเก็บข้อมูลในการวิจัยจึงได้กำหนดการสุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นตัวแทนของประชากรที่ถูกต้องโดยกำหนดความเชื่อมั่นที่ 95 เปอร์เซ็นต์ และคิดคำนวณโดยใช้สูตรทางสถิติของ Pagoso Garcia and Leon ใน นำชัย ทนุผล (2537: 15) ดังนี้

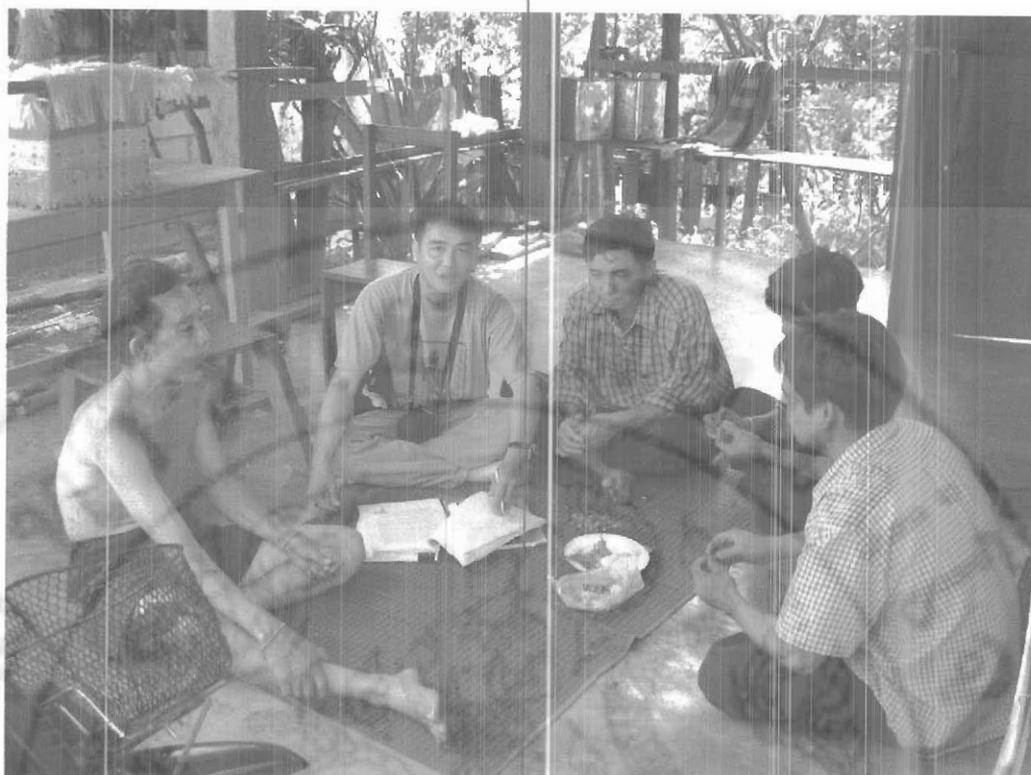
$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

ซึ่ง n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
 N = จำนวนประชากรทั้งหมด
 e = ความคลาดเคลื่อนที่กำหนดว่าจะเป็น

$$n = \frac{142}{1 + 142(0.05)^2}$$

$$n = 105$$

ดังนั้น จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการรวบรวมข้อมูล = 105
 สำหรับเทคนิคการสุ่มตัวอย่างนั้น ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยวิธีการจับฉลาก ตามรายชื่อในสำเนาทะเบียนของหมู่บ้านแม่สะป๊อก

ภาพ 3 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย

ตัวแปรและการวัดตัวแปร

เพศ หมายถึง เพศ ชายหรือหญิง ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงถึงความแตกต่างกันของผู้ให้ข้อมูล

อายุ หมายถึง จำนวนปีของผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่เกิดจนถึงเวลาบันทึกข้อมูล

ระดับการศึกษา หมายถึง วุฒิตั้งแต่ที่ผู้ให้ข้อมูลได้ศึกษาแล้วเรียนในสถาบันทางการศึกษา ต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน

ขนาดของครอบครัว หมายถึง เป็นการวัดจำนวนบุคคลที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกันและมีกิจกรรมร่วมกัน

ศาสนา หมายถึง คำสอนและหลักความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติมาเกี่ยวกับความประพฤติทาง กาย วาจา ใจ อาทิ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ อิสลาม เป็นต้น

สภาพการถือครองที่ดิน หมายถึง เป็นการระบุถึงลักษณะการถือครองที่ดินของผู้ให้ข้อมูลซึ่งอาจมีลักษณะเป็นของตนเองทั้งหมด เข้าทั้งหมด คนอื่นให้ทำเปล่า หรือเป็นการถือครองหลายอย่างรวมกัน

อาชีพหลัก หมายถึง อาชีพที่ใช้ในเวลาปฏิบัติงานมากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นประจำ เพื่อสร้างรายได้สำหรับเลี้ยงชีพและความสะดวกสบายแก่ครอบครัว

ประสบการณ์การฝึกอบรม หมายถึง จำนวนความถี่ (ครั้ง) ที่ผู้ให้ข้อมูลเคยเข้าร่วมประชุมสัมมนาฝึกอบรมในเรื่องเกี่ยวข้องกับ การจัดการทรัพยากรป่าไม้

วิธีการจัดการทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การกระทำที่สังเกตเห็นโดยใช้ประสาทสัมผัส และการคิด หรือการกระทำต่าง ๆ ตามความรู้ เจตคติ ทักษะและความสามารถในอันที่จะจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยนำเอาความต้องการที่พึงพึงธรรมชาติของชาวบ้านมาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการและให้ชาวบ้านผู้ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้เป็นผู้กำหนดแผนการและควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยอาศัยวิธีการจัดการทรัพยากรป่าไม้ตามจารีตประเพณี วิธีการจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบประยุกต์คือ การนำเอาแบบตามจารีตประเพณีมาใช้ร่วมกับแบบอื่น ๆ และวิธีการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นขบวนการต่อรองทางการเมือง วิธีการจัดการทรัพยากรป่าไม้ดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้นำไปสร้างข้อความให้ครอบคลุมในทางประเด็นและมีคำตอบให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบว่า “มีการปฏิบัติ” หรือ “ไม่มีการปฏิบัติ” ถ้าเลือกตอบว่ามีการปฏิบัติ ได้มีแนวทางการปฏิบัติอย่างไร ถ้าตอบว่าไม่มีการปฏิบัติ ให้ระบุเหตุผลว่าทำไมไม่มีการปฏิบัติ จากนั้นจะนำข้อความคำตอบแต่ละข้อมาประมวลและสรุปวิธีการจัดการทรัพยากรป่าไม้ นอกจากนั้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตการณ์เจาะร่องรอยที่เกิดจากวิธีการ การใช้ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้ข้อมูลเพื่อยืนยันหรือไม่ยืนยันคำตอบที่ได้มา

เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบการสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (structural interview schedual) โดยบาทศยทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งดัดแปลงจากแบบสอบถามที่มีผู้ศึกษาวิจัยอื่น ๆ สร้างไว้แล้วให้เหมาะสม และสอดคล้องกับกลุ่มประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างที่ได้ศึกษาวิจัยในครั้งนี้

แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ขนาดของครอบครัว ศาสนา สถานภาพการถือครองที่ดิน อาชีพหลัก การเข้ามาเป็นสมาชิกในชุมชน และเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้

ตอนที่ 2 เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านในเขตพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก บ้านแม่สะป๊อก อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 เพื่อรวบรวมข้อมูลและ รายละเอียดเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการทรัพยากรป่าไม้

การทดสอบเครื่องมือ

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (structure interview) เกี่ยวกับวิธีการในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในเขตพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก บ้านแม่สะป๊อก อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นนำไปเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาทดสอบความตรงของเนื้อหา (validity) ปรับปรุงแก้ไขตามที่คณะกรรมการที่ปรึกษาเสนอแนะให้ถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหามากที่สุด และทดสอบความเป็นปรนัย (objectivity) โดยนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบกับหัวหน้าครัวเรือนกับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรตัวอย่าง ได้แก่ ราษฎรบ้านห้วยข้าวลิบ หมู่ 19 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 20 ตัวอย่าง แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปปรึกษากับคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อปรับปรุงข้อความให้มีความเข้าใจตรงกันทั้งสองฝ่ายและครอบคลุมเนื้อหาที่จะวัดระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data)

1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน (house hold head) โดยตรง กับการใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมาเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด

1.2 การสอบถามข้อมูลจากองค์กรภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานป่าไม้ กรมการปกครอง ฯลฯ

1.3 การใช้วิธีการสังเกต วิธีการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรโดยการสำรวจในพื้นที่จริง เช่น วิธีการใช้ประโยชน์จากป่า การจัดการ ฯลฯ

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากเอกสารทางวิชาการ และรายงานต่าง ๆ จากห้องสมุดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผลงานวิจัย ปัญหาพิเศษ วิทยานิพนธ์ ฯลฯ

3. นำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์แปลผล สรุปและรายงานผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจัดหมวดหมู่ตรวจสอบความสมบูรณ์ และถอดรหัส เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (statistical package for the social sciences: SPSS/PC⁺) สถิติที่ใช้คือ

สถิติบรรยาย (descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อใช้วิเคราะห์และบรรยายลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม ของผู้ให้ข้อมูล

ระยะเวลาในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาตั้งแต่เดือน มกราคม พ.ศ. 2548 ถึง เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 รวมทั้งสิ้น 11 เดือน